

Investeeringisega seotud üldised riskid

Alljärgnevalt on kirjeldatud üldisi riske, mis kaasnevad erinevate väärtpaberite ja investeerimisteenustega. Juhime tähelepanu, et tegemist ei ole ammendava loeteluga ning kliendi kohustus on vastavalt asjaoludele analüüsida ja hinnata konkreetse tehinguga seonduvaid kõiki riske ja nende võimalikke tagajärgi.

Poliitiline risk on risk, et riigis, kus väärtpaberid on registreeritud või kus asub või on registreeritud emitent, kelle poolt emiteeritud väärtpaberitesse klient on investeerinud, toimuvad sündmused, mis mõjutavad selle riigi või piirkonna poliitilist või majanduslikku stabiilsust või edasist arengut ning mille tulemusena võib tekkida oht, et klient kaotab osaliselt või täielikult oma investeringud selles riigis või piirkonnas või saab tehtud investeringutelt olulist kahju. Poliitilise riskina on käsitletavad näiteks radikaalsed muudatused majandus- ja õiguspoliitilises keskkonnas (nt natsionaliseerimisprotsessid), sotsiaalsed ja sisepoliitilised kriisiolukorrad (nt rahvarahutused) vms.

Tururisk on risk, et klient kannab kahju üldisest negatiivsest hinnaliikumisest väärtpaberiturul või selle teatud osas. Ebasoodsaid hinnaliikumisi võivad põhjustada näiteks konkreetse riigi või majandusharu kehvad majandusnäitajad, ebastabiilne majanduskeskkond, väärtpaberiturg, jms.

Likviidsusrisk on seotud tururiskiga ja seisneb peamiselt selles, et klient võib kanda kahju likviidsuse puudumisest vastaval reguleeritud turul, mis raskendab väärtpaberite müüki kliendi soovitud ajal või mille tõttu väärtpabereid ei saa müüa turuhinna või kliendi soovitud hinna lähedase hinnaga.

Valuutarisk võib tekkida, kui investor investeerib sellises valuutas olevasse võlakirja, mis ei ole investori põhivaluuta. Investorite jaoks on väiksem risk oma põhivaluutasse investeerimisel, v.a kui neil on piisavad teadmised valuutariskidest.

Hinnarisk on oht, et klient saab kahju väärtpaberi või muu vara, millesse ta on investeerinud, väärtuse ebasoodsast muutusest. Väärtpaberite hind võib nii langeda kui ka tõusta.

Finantsvõimenduse risk on risk, et vara väärtus muutub võimenduse kasutamisest tingituna oluliselt suuremas ulatuses kui vara turuhind. Võimendatud vara turuhinna muutus võib seeläbi kaasa tuua märkimisväärset kahju.

Krediidiriski puhul võib klient kanda kahju tema poolt omandatud finantsinstrumentide väärtuse languse tõttu, sest väärtpaberite emitendil võivad olla kehvad finantstulemused, majandusraskused või võivad esineda muud sarnased asjaolud. Emitendi kehvad majandustulemused võivad muu hulgas põhjustada vastava emitendi suutmatust täita oma väärtpaberitest tulenevaid kohustusi investorite ees.

Arveldussüsteemirisk on võimalus, et (eelkõige) tehnilised rikked väärtpaberiregistrite, börside, arvelduskodade jt asutuste süsteemides ja arvepidamises või sidekanalite ühendusvead vms probleemid võivad põhjustada tehingute tühistumist, tehingujärgsete arvelduste hilinemist, valekandeid jms sündmusi, mistõttu kliendile võib sellistest rikestest tekkida kahju.

Vastaspoole risk. Kuigi finantsvahenditega kauplemiseks loodud kauplemiskohtade (nt börs või muu reguleeritud turg) korraldajad on erinevate meetmete rakendamisega sellise riski üldjuhul välistanud, eksisteerib oht, et kliendiga panga vahendusel tehingu sõlminud isik ei täida talle sellisest tehingust tulenevaid kohustusi.

Õigusrisk. Klient ei pruugi omada täielikku ülevaadet või tal võib puududa ülevaade õigusaktidest, mis kohalduvad tema poolt omandatud väärtpaberite osas (sh emitendi, halduri või registri poolt kehtestatud reeglid või väärtpaberite kauplemiskoha asukohamaa õigusaktid) . Halduri vahendusel

välisriigis hoitavate väärtpaperite suhtes võib tulenevalt välisriigi õigusaktidest olla halduril või välisriigi registripidajal tasaarveldamisõigus, õigus seada väärtpaperitele koormatise või käsutuspiiranguid või nõuda nende seadmist. Selliste piirangute seadmisel võib kliendil olla piiratud oma väärtpaperitest tulenevate õiguste teostamine. Sarnane õigus võib olla ka Eesti registripidajal. Kliendi väärtpaperite osas, millele kohalduvad kolmanda riigi õigusaktid, võivad kliendi õigused erineda Eestis või Euroopa Liidu õigusaktides sätestatust. Sellest tulenevalt ei pruugi klient olla teadlik temal lasuvatest kohustustest ja saada seeläbi kahju või tema suhtes võidakse rakendada seadusest tulenevaid sanktsioone. Peale selle võidakse riigis õigusaktide muutmise kaudu kehtestada kliendile ebasoodsaid piiranguid või kohustusi (nt õigusakti muutus või pädeva institutsiooni reeglid) investeeringu tegemise järel. Kui väärtpapereid hoitakse panga nimel avatud kontol, ei ole kliendil võimalik oma õigusi ja kohustusi isiklikult täita.

Inforisk. Kliendil võib puududa võimalus saada väärtpaperite kohta adekvaatset ja õiget infot või on sellise info saamine raskendatud, mistõttu kliendil võib puududa võimalus teha asjakohaseid otsuseid oma investeerimise osas.

Suhtluskanali risk. Kuigi tehingute tegemiseks telefoni teel korralduste andmine on rahvusvaheliselt tunnustatud ning finantsteenuste osutamisel üldiselt kasutatav praktika, eksisteerib oht, et poolte rakendatav hool ja tähelepanu ning turvaelemendid on ebapiisavad, välistamaks olukorda, kus panga ja kliendi vahelise vahetu kokkusaamise puudumist ära kasutav isik võib kliendi tahte vastaselt võtta tema arvel kliendile siduvaid kohustusi.

Intressimäär võib võlakirja hinda muuta. **Intressirisk** on seotud tururiskiga ja seisneb selles, et klient võib kanda kahju ebasoodsatest arengutest turul, mis võivad väljenduda intressimäära muutustes, intressimäära volatiilsuses, erineva riskitasemega investeerimisobjektide intressimäära vahes, laenude ennetähtaegses tagasimaksmises, jms.

Inflatsioonirisk on risk, mille puhul üldisest hinnatõusust tingituna on investeeringu reaaltulu väiksem. Negatiivne reaaltulu tähendab, et kuigi nominaalselt võib investering olla kasumis, on paigutuse ostujõud investeerimisperioodi jooksul vähenenud.

Maksurisk. Olenevalt konkreetsetel turul kehtivast regulatsioonist, praktikast või asjaomasel turul tegutseva deponooriumi poolt pakutavast teenusest ei pruugi kliendil olla võimalik kasutada tema residentriigi ja väärtpaperite hoidmise riigi vahel sõlmitud topelmaksustamise vältimise lepingust tulenevaid soodustusi. Samuti võib maksustamist mõjutada asjaolu, et kliendile kuuluvaid väärtpapereid hoitakse tema nõusolekul deponooriumi juures panga nimel avatud kontol, mille tulemusel käsitletakse kliendile kuuluvaid väärtpapereid pangale kuuluvate väärtpaperitena.

Depositooriumi risk. Vaatamata sellele, et pank lähtub isikute, kelle poolt pakutavat väärtpaperite hoidmise, registreerimise ja/või arveldamise teenust pank kasutab (deponoorium), valikul selleks kehtestatud korrast ja rakendab seejuures professionaalset hoolsust, ei pruugi tulenevalt õigusliku regulatsiooni puudustest ja/või asjakohase kohtupraktika puudumisest teatud riikides või piirkondades deponooriumi võimaliku pankroti korral olla täielikult tagatud deponooriumis esindajakontodel hoitavate kliendi väärtpaperite ja muu vara eraldamine deponooriumile endale kuuluvatest väärtpaperitest ja muust varast. Lähtudes eeltoodust eksisteerib oht, et deponooriumi pankrotistumise või tema suhtes teatud sunnimeetmete rakendamise korral saab klient kahju asjaomasel deponooriumis avatud esindajakontodel hoitavate väärtpaperite kaotamise või kinnipidamise tõttu.

Riskid seoses väärtpaperite hoidmisega esindajakontol

Halduri vahendusel välisriigis hoitavate väärtpaperite (sh esindajakontol hoitavad väärtpaperid) suhtes võib tulenevalt välisriigi õigusaktidest olla halduril või välisriigi registripidajal tasaarveldamisõigus, õigus seada väärtpaperitele koormatise või käsutuspiiranguid või nõuda nende seadmist. Selliste piirangute seadmisel võib kliendil olla piiratud oma väärtpaperitest tulenevate õiguste teostamine.

Teatud turgudel võib olla raskendatud või võimatu esindajakontol hoitavate väärtpaberite alusel emitentide üldkoosolekutel osalemine või seal hääletamine.

Riskid seoses väärtpaberite hoidmisega riigis, kus puudub regulatsioon teise isiku arvel vara hoidmiseks

Kliendi nõusolekul võib pank väärtpabereid hoida panga nimel avatud väärtpaberikontol, mis tähendab seda, et juriidiliselt loetakse panka nende väärtpaberite omanikuks. Sellistel turgudel võib klientide vara eristamine kontoomaniku pankrotivarast olla seadusega reguleerimata või vähem reguleeritud võrreldes turgudega, kus on reguleeritud vara hoidmine teise isiku arvel (nt esindajakonto vahendusel). Seetõttu ei ole välistatud olukord, kus väärtpaberite omanik peab kontoomaniku pankrotimenetluses osalema ja tõendama väärtpaberite kuulumist talle. Sel ajal võib olla takistatud väärtpaberite käsutamine või väärtpaberitest tulenevate õiguste teostamine.

Hoides erinevate klientide väärtpabereid kliendi nõusolekul koos ühel panga nimel avatud kontol, ei pruugi kliendil olla võimalust osaleda iseseisvalt emitentide üldkoosolekutel. Klient saab emitentide üldkoosolekutel osaleda ainult juhul, kui pank taolist teenust pakub. Mõnel turul võib kehtida nõue, et kontoomanik võib emitendi üldkoosolekul kõigi väärtpaberikontol koos hoitavate väärtpaberitega hääletada vaid ühtemoodi, see tähendab, et pank saab koosolekul hääletada ainult juhul kui kõik kliendid, kelle väärtpabereid koos hoitakse, soovivad hääletada ühtemoodi. Erinevate klientide väärtpabereid koos hoides võib olla risk, et eksimuse tagajärjel võõrandatakse väärtpaberid, mis ei ole asjaomase võõrandamistehingu objektiks. Samuti eksisteerib risk, et üks klient jätab teostamata aktsionäride seadusjärgsed kohustused (nt vajalike ametiasutuste teavitamine olulise osaluse muutusest). Sellise rikkumise tagajärjel võidakse väärtpaberikonto arestida või blokeerida ning ühelgi kliendil ei pruugi olla võimalik oma väärtpabereid käsutada ega kasutada, samuti võidakse kliendil ära võtta hääleõigus nimetatud väärtpaberite alusel hääletamiseks. Teatud aktsionäride õiguste saamiseks või korporatiivsetes sündmustes osalemiseks võidakse pangalt nõuda dokumente ja/või kinnitusi, mida pangal ei ole võimalik väljastada. Sellest tulenevalt võib klient teatud aktsionäride õigustest ilma jääda või need kaotada.

Riskid seoses valuuta- ja börsiväliste tuletisinstrumentidega Valuuta- ja börsiväliste tuletisinstrumentidega kaasnevad teatud riskid ja nendega kauplemine eeldab teatud teadmisi. Valuutatuletisinstrumentide ja börsiväliste tuletisinstrumentidega seotud riskid on muuhulgas olenevalt tuletisinstrumenti tüübist erinevad. Klient vastutab nende riskide eest isiklikult ja peab seetõttu väärtpabereid emiteeriva asutuse või oma portfelli halduri kaudu tutvuma nimetatud instrumentidega kauplemisele kohaldatavate tingimuste ja instrumentidele iseloomulike joontega. Klient peab regulaarselt jälgima oma investeringuid (positsioone), mille ta on teinud sellistesse instrumentidesse. Lisaks peaks klient omaenese huvides olema valmis vajaduse korral viivitamatult tegutsema, näiteks esitama lisatagatise või lõpetama investeerimise tuletislepingutesse (oma positsioonid tagasi ostma või sulgema). Kui klient ei esita näiteks piisavat tagatist, on pangal üldjuhul õigus investeerimisleping ilma sellest klienti teavitamata viivitamatult lõpetada (positsioon sulgeda), et hoida kaotus minimaalsena. Seetõttu peab klient hoolikalt jälgima hinnamuutuste mõju oma tagatiskohustusele, et vältida tema tahtest sõltumatut positsiooni sulgemist. Samuti, kui riskide piiramiseks ei võeta tarvitusele mingeid ettevaatusabinõusid, on näiteks optsiooni omanikul risk, et optsiooni väärtus võib langeda või optsioon võib kaotada lõpptähtajaks oma väärtuse. Viimasel juhul kaob optsiooni ostmisel makstav preemia. Kui ei võeta tarvitusele mingeid ettevaatusabinõusid, võib optsiooni emitendi kantav risk olla piiramatult suur. Tuletisinstrumentide tähtaeg võib olla erinev ning emiteeritakse nii väga lühikese kui ka mitmeaastase tähtajaga tuletisinstrumente, mis mõjutavad võimendusefekti ja seeläbi ka kliendi kantavat riski. Seetõttu peab klient hoolikalt jälgima tuletisinstrumentide tähtaega.